

Les prostitutes medievals: dones doblement marginades

La societat urbana medieval marginava les persones considerades massa diferents de la majoria. Així, a les minories ètniques (jueus i sarraïns), els qui tenien algun defecte físic, els pobres i els pobres vergonyants (1), els esclaus i lliberts i la gent de mal viure: tafuriers (2), alcavots (3), lladregots, vagabunds, prostitutes..., se'ls obligava a portar un distintiu o bé a viure en barris especialment reservats per a ells: calls per als jueus, bordells per a les prostitutes.

El problema d'aquests grups ja marginats, s'agreujava moltes vegades per raó del sexe. Entre les dones especialment marginades, hi havia les jueves i sarraïnes, les esclaves i llibertes, les adúlteres, les bruixes, les alcavotes i les ja esmentades prostitutes.

Però abans de parlar d'aquestes, hauríem de parlar quin era el tracte que rebia la dona medieval en general, un tracte que es pot qualificar d'especial i que era una bona mostra del que anomenaríem marginació sexual.

A l'edat mitjana, la dona era considerada inferior a l'home, un ésser dèbil, l'esca del pecat dels homes, poc constant i mancada d'intel·ligència. Així ho afirmen els intel·lectuals catalans de l'època. En el segle XV, Jaume Roig, en el seu *Llibre de les Dones* escriu: "Al mon no és dona complida e proveïda de saviesa, virtuts, bonesa e de seny clar. No n cal cercar que no n'hi ha". Un segle abans, en el XIV, el franciscà Francesc d'Eiximenis, ja parlava en el *Regiment de la cosa pública* de la manca de "raó e de seny" de la dona, per això, "comuntment no fem les fembres prínceps, ne ducs, ne jutges, com sabem que comuntment no han nengun regiment que sien prudents, ne ab nenguna sabiesa".

La prostitució es considerava necessària ja que evitava mals majors com les violacions i les seves negatives conseqüències. Parella amorosa desigual, pintura sobre taula (Rudolfinum, Praga), de Lucas Cranach el Vell, vers 1530.

De totes maneres, el motiu pel qual la dona medieval era blasmada no era tant per la seva manca de seny com pel seu sexe. L'atracció que l'home podia sentir per ella la convertien en una còmplice del dimoni. Així ho feien veure els predicadors, entre els quals Vicent Ferrer que, en els seus *Sermons III*, avisava els homes, sobretot els religiosos, del perill de mirar les dones: "Axi fa lo dimoni e diu quan veus una bella dona devant 'o, que bella dona, quiny

ple, les violacions i les seves funestes conseqüències.

El món de la prostitució era controlat per les autoritats municipals amb el principal objectiu que no s'escampés per tota la població, aïllant les prostitutes en un barri apartat i tancat, normalment als afores. D'aquesta manera va quedar legalment establert el bordell de la baixa edat mitjana a les ciutats catalanes i a les de tot Europa.

A més d'aquesta tasca, les autoritats municipals també dictaven les normes per les quals es regien els prostíbuls, com és el cas del bordell de Barcelona, el funcionament del qual devia ser bastant semblant als de les altres ciutats i viles catalanes.

Igualment, també vigilaven amb cura les cases d'algunes dones que no tancaven la porta durant la nit i d'on s'hi veien entrar i sortir homes; les podien declarar prostitutes i fer-les tancar al bordell.

La majoria de prostitutes ho havia arribat a ser pel fet de ser dones pobres i soles, vídues o separades que no tenien cap home al costat que les recolzés econòmicament i que exercien la prostitució com a l'únic mitjà per guanyar-se la vida.

Moltes vegades les dones, per vergonya i per evitar ser reconegudes, es traslladaven als bordells d'altres ciutats, és a dir, que normalment eren forasteres.

Com passava amb altres col·lectius marginats, com per exemple els jueus, les prostitutes també havien de portar un distintiu que les diferenciés de les altres dones i aquest era el vestit.

A Barcelona, les dones públiques tenien prohibit portar capes, mantells o altres menes d'abric;

besar la faria' (...). No li deus anar entorn perque no caygues en l'am. Llunya-te'n, no parlar ab ella, si no tu seràs prè's".

Si la dona en general era tractada d'aquesta manera, quin era el tracte que la societat donava a les dones públiques? Doncs, podem dir que les prostitutes eren un grup social doblement marginat: per la seva condició de dones i per la feina que feien.

Les dones públiques

Hem d'aclarir, però, que la prostitució era perfectament legal a les poblacions catalanes medievals ja que es considerava una necessitat. De la mateixa manera que la pobresa era necessària perquè els rics poguessin fer obres de caritat i guanyar-se el cel, la prostitució era també necessària ja que evitava mals majors com, per exem-

fins i tot en ple hivern havien d'anar a cos. El motiu sembla evident: els potencials clients havien de poder veure la mercaderia, encara que també podia ser una manera de restringir la seva presència als carrers durant els mesos freds.

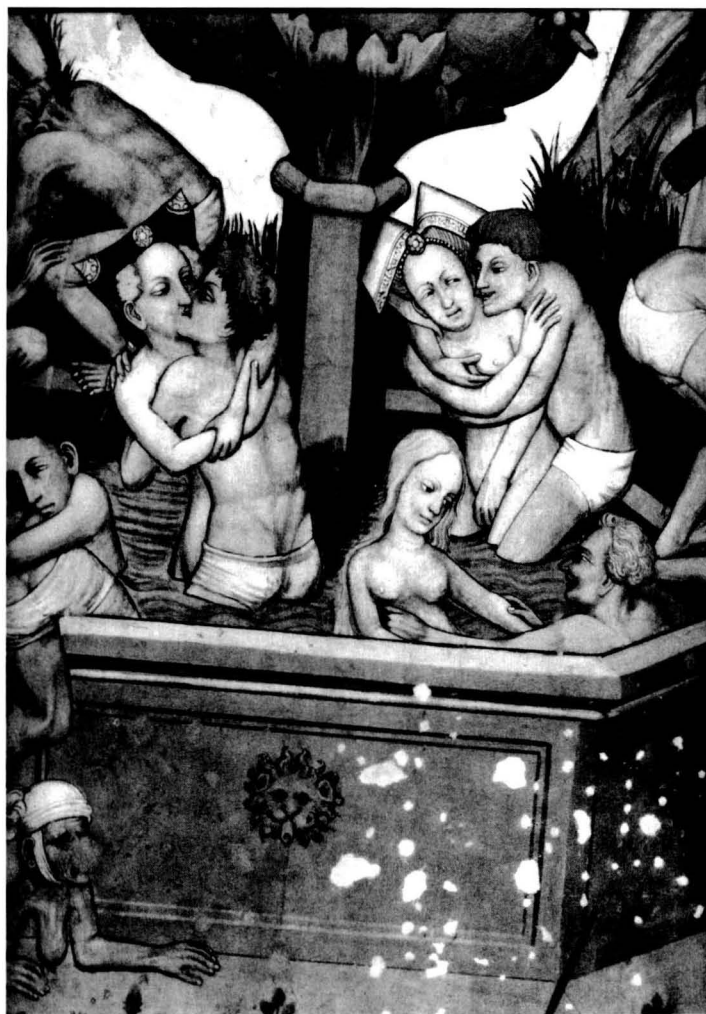
Així com a les dones honestes se'ls exhortava a vestir amb senzillesa, a les prostitutes se'ls permetia portar vestits luxosos i ornamentar-se amb joies.

Les seves condicions de vida eren bastant dolentes. A les nits, les prostitutes, ben abillades i enjoiades, s'estaven a les portes dels hostals del bordell esperant algú que desitgés els seus serveis. Eren explotades pels anomenats "hostalers de bordell" que, aprofitant-se de la seva situació, els cobraven preus molt alts pels llits i els aliments que els donaven. L'Administració fixava la contribució que l'hostaler havia de pagar en concepte de manteniment de les activitats, i, en virtut dels impostos, el responsable del bordell estipulava els preus del serveis. Descomptades les despeses, només una petita quantitat dels beneficis aniran a parar a la prostituta.

La prostitució mereixia una atenció molt especial durant la Setmana Santa, període en el qual les dones públiques no podien treballar i, per tant, eren tancades en llocs concrets. A Barcelona, primer va ser a l'Hospital i, posteriorment, a les Egipcíiques, on disposaven d'una estança amb matalassos, coixins, aigua i amb una persona encarregada de la cuina; eren mantingudes pel municipi. Se'ls procuraven confessors, escoltaven sermons i havien d'anar a missa cada dia, tot intentant aconseguir el seu penediment i el retorn al bon camí.

Si durant aquests dies es trobava una prostituta fora del lloc marcat per la llei, se l'assotava públicament ja que no es podia consentir que, en aquests dies sants, les dones honestes tinguessin cap mena de contacte amb les males dones i els homes poguessin pecar.

Una prostituta medieval podia reintegrar-se a la vida normal si estava en condicions econòmiques d'abandonar l'ofici. Uns anys d'estalvis podien permetre-li fer-se un dot i era relativament

Les prostitutes medievals eren un grup social doblement marginat: per la seva condició de dones i per la feina que feien. Detall dels frescos del castell de Manta (Cuneo. Itàlia). Segle XV.

Les autoritats municipals controlaven la prostitució, aïllant les prostitutes en un barri apartat i tancat, normalment als afores. Detall del retaule del miracle de Sant Narcís atribuït a Roderic d'Osona. Catedral de València. Segle XV.

habitual que alguns homes d'ofici també castigats per les circumstàncies busquessin en els ambients de la prostitució dones amb qui refer la seva vida.

Per redimir les ja prostitutes o les noies en perill de ser-ho, trobem a les poblacions catalanes medievals institucions caritatives encarregades de dotar les donzelles pobres. A Berga, en el segle XV, són relativament freqüents les deixes testamentàries per tal motiu. Com a exemple podem mencionar la deixa de 100 sous que fa en el seu testament, redactat el 13 d'abril de 1421, l'escriptor reial Guillem Guitard (4).

Fins al moment, les notícies sobre prostitució medieval són gairebé inexistents al Berguedà. Sabem que, l'any 1331, a Bagà, per celebrar la vinguda de la senyora de la vila, marquesa de Pinós, els cònsols tingueren cura que la vila estigués ben abastada de pa, vi i altres productes i feren venir de fora carnisers, joglars i "fembres de segle" (5), o sigui, prostitutes.

A Berga, pels volts de l'any 1377, les monges de Santa Maria

de Montbenet, que havien vist com la construcció de les muralles havia destruït el seu monestir, es veien obligades a abandonar una casa, que havien comprat per refer-lo, al carrer de les Canals perquè el barri "no era pas el més recomanable de la vila per la seva moralitat" (6). Sembla que el que insinua aquí l'autor d'aquestes línies, el Dr. Manuel Riu, és que possiblement en aquell barri es trobava el bordell de Berga.

Esperem que algún dia la descoberta de documentació permeti estudiar la prostitució medieval berguedana i refer la història d'unes dones que eren tres vegades marginades: per ser dones, per ser pobres i per ser dones públiques.

Bibliografia

- VINYOLES, Teresa Maria (1976): *Les barcelonines a les darreries de l'edat mitjana*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona.
- VINYOLES, Teresa Maria (1981): "Unes notes sobre les marginades a Barcelona als segles XIV i XV". Dins: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, núm. 2. pp. 107-132, Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona, Barcelona.
- VINYOLES, Teresa Maria (1988): "L'esdevenir quotidià: treball i lleure de les dones medievals". Dins: *Més enllà del silenci*, pp. 73-89, Comissió Interdepartamental de promoció de la Dona. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

Notes

- (1) Aquells que havien esdevingut pobres a causa d'alguna malastrugança: viduïtat, malaltia, etc.
- (2) Professionals del joc que obtenien els guanyos de manera fraudulenta.
- (3) Eren considerats alcavots els qui vivien del guany d'una prostituta.
- (4) Arxiu Parroquial de Berga. Llibre Notarial 251, foli 2r.
- (5) Joan SERRA i VILARÓ (1947): *Baronies de Pinós i Mataplana*. Llibre II. Reproducció facsimil de 1989. Bagà. Pàgina 162.
- (6) Manuel RIU i RIU (1966): *Santa Maria de Montbenet*. Edicions del Museu Municipal de Berga. Berga.

M. Dolors Santandreu Soler